

Če je Triglav naš, kdo smo potem mi

Dušan Škodič *Raziskovalec slovenske planinske zgodovine pravi, da je prišel čas za zgodovino, očiščeno popreproščenih hvalnic*

Pred letošnjo 130. obletnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva, predhodnika Planinske zveze Slovenije, se je Dušan Škodiču, avtorju najnovejše knjige *Triglav je naš*, zdelo, da je bilo o tem že vse napisano in povedano, zgodbe o junaštvih tistih, ki so gore odkrivali, pa prevečkrat ponovljene. A bolj ko je stikal po arhivih, bolj so se kazale razpoke, predvsem pa je ugotovil, da je končno prišel čas za zgodovino, očiščeno popreproščenih hvalnic. Kajti vsakdanje življenje ni črno-belo.

SIMONA BANDUR

Triglav je naš je peta knjiga Dušana Škodiča, člana uredniškega odbora *Planinskega vestnika*, sicer pa tehnologa pri Pošti Slovenije. Po letih raziskovanja drobcev iz zgodovine slovenskega planinstva je tudi on postal mala enciklopedija in vestni popravljavec napačnih zapisov. V novi knjigi, ki je izšla pri Planinski založbi in katere del si je mogoče prebrati v Delovem podlistku, se poskuša oddaljiti od idealizirane in opevane podobe slovenskega planinstva, tako preprosto niza dejstva in daje prostor spregledanim, tudi kontroverznim osebnostim, ki pa so kljub vsemu pustile sledi v slovenskih gorah.

Na pogovoru na knjižnem sejmu ste postavili zanimivo vprašanje: če je Triglav naš, kdo smo potem mi? Kakšen odgovor ste dobili?

Preprosto se je treba prestaviti v tisti čas in prostor. Govorimo o avstrijski polovici monarhije, ljudje so živeli skupaj, na cesti so govorili slovensko, saj so bili večinoma Slovenci, tudi tisti, ki so se opredelili za Nemce. A potem so se zaradi študija, dela razdelili. Večina tistih, ki so se opredelili za Nemce, je bila povsem vsakdanjih državljanov, imeli so radi svojo deželo Kranjsko, gore, Triglav. Vsi so imeli prav, ko so rekli, da je Triglav naš. Potem so morali seveda tisti, ki so se opredelili za Nemce, oditi iz zgodovine in ostal je samo še naš.

Eden od pomembnih povodov za knjigo je bilo razkritje arhivov v Innsbrucku – kaj poglobitnega ste iz njih izvedeli?

Začelo se je z iskanjem informacij

o alpinistu Klodwiku Tschadi, ki je pri nas zaslužen za številne prvenstvene strani, a je javnosti tako rekoč povsem neznan. Ko sem odkril arhiv v Innsbrucku, sem ugotovil, da je tam o njem pravzaprav zelo malo, bistveno več pa je bilo gradiva o Kranjski sekciji Alpenvereina iz Ljubljane.

Kaj vas je najbolj presenetilo, ko ste odkrili te dokumente?

Predvsem sem se vprašal, kaj za vruga počnejo v Innsbrucku, ko bi vendar morali biti v Ljubljani. No, to je bila le polovica arhiva, naš del je bil uničen v požaru. Sem pa med listinami kljub temu odkril dopise Slovenskega planinskega društva, v enem sporoča, da je bilo ustanovljeno in da bo del avstrijskega in nemškega planinskega društva. Drugi je sicer v nemščini in naznanja, da izstopajo in gredo svojo pot. Tretji pa je precej zbadljivo povabilo na odprtje tretje slovenske planinske kočice, Vodnikovega doma, s čimer so se hoteli pohvaliti, češ uspešno delamo kot vaša konkurenca.

Slovensko planinsko društvo, ki je februarja praznovalo 130-letnico, primerjate z iznajdljivim in pogumnim Vandotovim junakom Kekcem.

Vandot je po koncu prve svetovne vojne napisal prvo zgodbo iz serije in vsi liki so se mi v mislih tako nenavadno poklopili, da skoraj nisem več vedel, ali pišem knjigo o Kekcu ali o tedanjem življenju prebivalcev dežele Kranjske. Nemškutarje sem tako primerjal s Pehto, ki je negativen lik, a ta žena, ki pozna vsa zdravila in zelišča, pozdravi Mojco, zato sočustvujemo z njo, ko mora zapustiti vas. Prav tako so morali ljudje, opredeljeni za Nemce, ki so sicer dobro delali za Kranjsko, to deželo zapustiti. Pustili so sledi, a so precej zabrisane.

Slovenskemu planinstvu, tako kot našim goram, pojemo slavospeve, povezujemo ga s slovenstvom samim. Toda kaj lahko vidimo za to idealizirano podobo? Delček morda razkriva že naslovnica knjige, ki prikazuje dekle, kako piše na Aljažev stolp.

Na tej fotografiji je imel stolp ko-

maj 24 let, a je bil že ves popisan, v bistveno slabšem stanju, kot je bil pred nedavno obnovo. Zakaj takšno povelečevanje? Najprej zato, ker je bilo treba počistiti z vsemi ostanki Avstrije in nemštva. Pred približno 50 leti, ko se je to že nekoliko poleglo, je zgodovinar Dušan Kermavner pregledal nemške in slovenske časopise iz tega obdobja in napisal serijo člankov, v katerih se sprašuje: zgodovina ali slavospev? Članki so sicer bili objavljeni, niso pa spremenili pogleda na zgodovino. Ščasoma se je ta nacionalna ideja še bolj poudarjala in bila nad vsem.

Pri markiranju poti in urejanju planinskih domov se je bila prava nacionalna vojna, a omenjata tudi pozive, da se je treba dvigniti nad te delitve. Kdo je bil glasnik teh?

Da nacionalna pripadnost v gorah nima kaj iskati, je poudarjal Johannes Frischauf, na pobudo katerega je Avstrijski turistični klub označil prve poti za turiste pri nas. Zanj je bila pomembna ideja planinstva in kamorkoli je prišel, je bil dobrodošel. Na koncu je bil še najbolj izobčen doma, v Avstriji, obtožili so ga, da je ljubitelj Slovanov. Vztrajal je, da politika ne sodi v hribe, a tega se v tistem času ni dalo prepričati. Vedno bolj je prihajalo v ospredje geslo »svojim k svojim«.

Kako pa je na utrjevanje nacionalnega ponosa delovala ureditev stolpa, ki ga je dovški župnik Jakob Aljaž dal postaviti prav na vrhu čaščenega Triglava?

Nemci so imeli kočico Planika, Staničev dom, Vossovo kočico (zdaj Erjavčev dom) na Vršiču, kočico v Trenti ... Se pravi, vsenaokoli so bile nemške kočice, speljane so bile poti na Triglav – kot da samo vrha ne bi opazili. Potem pa je prišel okrogli gospod župnik z Dovjega in zagrabil bika za roge. Najbolj zanimivo je, da so o tem pisali slovenski časopisi, a očitno domači Nemci tega niso dovolj resno jemali.

Delno demitizirate tudi prvopristopnike, saj je jasno, da ta svet ni bil neodkrit, ampak so ga prej osvojili pastirji in še zlasti divji

lovci. Ti so postali prvi gorski vodniki. Kdaj se je v resnici začelo odkrivanje slovenskih gora?

Verjetno stoletja in še več so po hribih hodili ljudje, ki so tam živeli, šele nato prvi turisti. Uradni prvopristopniki so bili tako samo prvi uradno zabeleženi, in to so bili tisti, ki so si lahko privoščili vodnike, svoj podvig pa dokumentirali. Daleč najbolj sposobni hribolazci so bili divji lovci, saj so poznali vse naravne prehode, zato so jih prvi turisti radi najemali. A bili so tudi precej svojeglavi, zato so jih pozneje začeli načrtno izobrazevati.

Planinstvo je pomembno povezano s turizmom. Vsem, ki niso bili lovci ali pastirji, so domačini rekli turisti, Juliusu Kugyju, denimo, tržaški veleturist.

V drugi polovici 19. stoletja so jih imeli za čudake, se zmrdovali, da nimajo drugega dela, planinstvo pa imenovali »meščanska norost«. Dejansko ljudje niso imeli časa, dokler se ni pojavil višji sloj, ki je imel prosti čas in denar. Ta je sprva najemal vodnike, potem pa se je – za tiste, ki vendarle niso imeli toliko denarja – vse bolj pojavljala težnja, da se uredijo poti, na katerih se bodo ljudje lahko znašli, in kočje na koncu.

Turizem v gorah so si predstavljali precej drzno, dokaz so načrti Jakoba Aljaža oziroma Božične sanje Aljaževe, kakor je v *Platininskem vestniku* leta 1897 opisal vizijo, da bi na Triglavu lahko stal hotel, do njega pa bi vozil električni vlak. Kako resni so bili ti načrti?

Projekta so se dejansko lotili takoj po letu 1906, ko je v Bohinj prišla železnica. Eno leto pozneje so bili že narejeni načrti za zobato železnico na Triglav. V avstrijskem tehniškem muzeju so načrti za dve različici, cenejšo in dražjo. Izvedbo je potem prekinila prva svetovna vojna, so pa podobne uresničili ponekod drugod v Alpah, recimo na Jungfrau.

Triglav je bil tudi sicer manj dostopen, potem so pot do vrha olajšali z razstreljevanjem, kar je danes prav tako nepojmljivo.

Triglav je bil simbol groze, obstajajo opisi, kako so morali zajahati tisti greben med Malim Triglavom in Triglavom, da so prišli čez. Nemci so nato sicer uredili pot po grebenu, a je bila ozka, težko se je bilo srečati, zato je Jakob Aljaž, kot je zapisal v župnijski kroniki, poslal gor svojega človeka z

dinamitom, da je razširil pot. Za Aljaža je bilo pomembno, da bi se turizem širil med Slovenci. Na Kranjskem so bili večinsko prebivalstvo, po hribih pa so večinoma hodili samo nemški turisti. To je hotel spremeniti.

*Pogovor o knjigi **Triglav je naš** bo tudi na mednarodni dan gora, 11. decembra, v Knjižnici Franceta Balantiča v Kamniku, prav tako na Festivalu gorniškega filma, ki bo februarja.*

Knjigo pripovedujejo zgodovinski arhivi, ki so bili še pred kratkim neznani. Njena zgodba je pod kožo človeško krvava in mnogo bolj zanimiva kot tista, ki smo jo poznali. Ustvarjali so jo resnični ljudje, s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi.

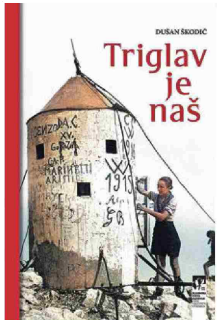
ANDREJ MAŠERA, urednik knjige

NEOPAŽENI KLODWIG TSCHADA

Klodwig Tschada je bil med najbolj prodornimi **alpinisti** na Kranjskem pred prvo svetovno vojno, navsezadnje je leta 1911 sam preplezal Nemško smer v severni steni Triglava, kar je bilo takrat dejanje brez primere. Zakaj je ostal tako neopažen? Eden od razlogov je, da se je njegova družina opredeljevala za nemško, glavni pa, da je med prvo svetovno vojno padel kot pilot na reki Piavi, pravi Dušan Škodič. Pozneje se je družina odselila v Avstrijo in pri nas ni bilo o njem nobenih podatkov. Bil je odličan športnik in velik ljubitelj gora, kalil pa se je seveda v slovenskih hribih, kar razkrivajo tudi njegovi dnevniki, ki so spravljani v Gradcu. Pozneje je Škodič prišel v stik z njegovimi sorodniki, eden od njih je bil celo pri nas v Sloveniji, kjer se je med drugim učil jezika. »On me je povezal s še eno sorodnico, nečakinjo Klodwiga Tschade, ki zdaj živi v Gradcu in se je sprva šolala v Ljubljani pri uršulinkah. Pozneje je v Gradcu poučevala slovenščino.« Članek o Klodwigu Tschadi, ki je tudi na Avstrijskem nepoznan, je bil objavljen v letopisu avstrijskih, nemških in tirolskih **alpinističnih** združenj *Berg* 2024.

S knjigo **Triglav je naš** želim zapolniti razpoke v času, da bo vse skupaj dobilo pravi smisel, pravi Dušan Škodič. FOTO VORANC VOGEL

Fotografija na naslovnici (hranijo jo v Slovenskem planinskem muzeju) je nastala leta 1919, le nekaj mesecev po razpadu monarhije. FOTO PLANINSKA ZALOŽBA

V novi knjigi se avtor skuša oddaljiti od idealizirane in opevane podobe slovenskega planinstva in Triglava. FOTO MAVRIC PIVK